

Cuprins

I

Rugați-vă să nu vă crească aripi

Rugați-vă să nu vă crească aripi.....	9
Momentul Waterloo	
(Scrisoare din partea unei necunoscute, I).....	24
De la judecata lui Paris la Judecata de Apoi	
(Scrisoare din partea unei necunoscute, II)....	34
Pantera domesticită	
(Scrisoare din partea unei necunoscute, III)...	49
Un joc serios.....	64
„Et in Arcadia ego!“.....	89
Butoiul lui Diogene.....	100
Oglindă retrovizoare.....	110
„Per aspera ad astra“.....	113
Amintiri dintr-o mahala.....	118
Explorator polar.....	122
Un amănunt.....	124
Lecție zadarnică.....	125
Don Juan nu este spaniol?.....	128
Capcane.....	132
La Teba, mult după moartea sfinxului.....	137
Un vers din Horațiu.....	140
Un tren spre Weimar.....	143
„Errare divinum est“.....	153
Frați siamezi.....	156

II

Discursuri imaginare

Elogiul izgonirii din paradis (Conferința unui apostat).....	161
Comentarii la războiul troian (Conferința unui semibarbar)	170
Bietul Oedip (Conferința unui vagabond)	175
Discurs imaginar al lui Socrate după ce a fost condamnat.....	179
Două discursuri imaginare ale lui Nero	181
Discurs imaginar al lui Giordano Bruno în fața tribunalului Inchiziției	185
Nu merită să vă înduioșați (Conferința unui solitar ciudat și suspect) ...	187
Decadența lui Don Juan (Conferință a unei femei în fața unei săli pline numai de bărbați).....	190
Răzbunarea vulturului	197
Moarte lui Pitagora! (Discurs visat)	203

III

Judecăți și prejudecăți

Turnul Babel.....	207
Reabilitarea Evului Mediu	209
Nimic prea mult?	211
O enigmă a istoriei.....	214
Schopenhauer la Veneția.....	218
Lecția Romei.....	220
Fascinația relativului.....	222
Tițian și Carol Quintul.....	225
Bătrânul leu rănit	227
Surâsul Giocondei	230
Surâsul lui Voltaire	232

Bufonii lui Velázquez.....	235
Un vis cu Pilat din Pont.....	237
Publicul și pantalonii lui Henry Miller	
(Scrisoare către domnul T.F.).....	239
Artistul și arborele universului	
(A doua scrisoare către domnul T.F.).....	243
Despre Platon cu gândul la altceva.....	248
Asta-i tot	
(Scrisoare justificativă către o doamnă).....	250
O definiție sarcastică.....	251
Restul e iubire	
(Reflecții despre munți).....	253
Oameni ciudați.....	255
Judecăți și prejudecăți.....	257

IV

Pagini răslețe

Într-o gară.....	271
Zodia racului.....	273
Perplexitate.....	274
Aproape vară.....	275
Contradicție.....	276
Violența calmului.....	277

Lector: Georgeta Naidin-Dimisianu

© 2010, 2012 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Pieter Bruegel cel Bătrân (1525/1530-1569), *Căderea lui Icar*, cca 1555 (detaliu)

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

PALER, OCTAVIAN

Rugați-vă să nu vă crească aripi / Octavian Paler. – Iași :
Polirom, 2012

ISBN print: 978-973-46-2836-0

ISBN ePub: 978-973-46-2842-1

ISBN PDF: 978-973-46-2843-8

821.135.1-94

Printed in ROMANIA

Octavian
PALER

Rugați-vă
să nu vă crească aripi

La Teba, mult după moartea sfinxului

De fapt, ce am venit să caut aici? Sfinxul care-l aștepta pe Oedip la intrarea cetății? Doamne, iartă-mă, când o să mă conving că nu trăim în mituri? Nu e nici o movilă la intrarea în Teba. Și nimeni nu pune întrebări. Mașinile și pietonii își văd de treabă. Nimeni nu pare să aibă poftă de legende.

Ca și la Micene, unde firmele te pot, inițial, amăgi: Barul *Ahile*. Restaurantul *Menelau*. Hotelul *Frumoasa Elena*. Cafeneaua *Ifigenia*. Ți trebuie timp până te lămurești că Homer a fost pus la treabă ca să aducă clientelă. Fântâna unde Oedip și-ar fi spălat mâinile de sângele paricidului nu există nici ea.

Trece un grup de tineri în blugi, ascultând Abba la casetofon. Unul dintre ei seamănă, s-ar zice, la figură cu Oedip, așa cum e reprezentat pe vasele antice grecești. Cum ar reacționa, oare, polițistul care dirijează circulația dacă l-aș întreba de ce sunt atât de departe strada Oedip și strada Iocasta? Și de ce, în schimb, strada Oedip e vecină cu strada Epaminonda? M-ar crede, probabil, nebun.

Teba nu mai e decât un oraș provincial, cu o statuie a lui Alexandru cel Mare, ridicată într-o piațetă din apropiere. Tânărul și orgoliosul rege, înfățișat călare, cu sulita în mâna dreaptă și scutul în stânga, a poruncit, din câte țin minte, incendierea

Tebei și n-a cruțat decât o casă, aceea a lui Pindar. Oare, ridicându-i o statuie, Teba l-a omagiat pe cuceritor sau slăbiciunea lui pentru poezie?

Alexandru și-a dorit un poet de talia lui Homer care să-l cânte ca pe Ahile; și pe care nu l-a avut. Tânărul discipol al lui Aristotel va fi regretat această lacună până la sfârșit, privind cum se ridică praful în urma armatelor lui.

Dar istoria pune întrebări mai dificile decât aceea a sfinxului. Caracalla, de pildă, a fost ucis de propria sa gardă în timp ce cobora de pe cal să urineze în marginea drumului. Victima era un monstru. Ucigașii nu erau nici ei departe de aceeași condiție. Ce să refuzi mai întâi?

Îmi aduc aminte de sfincșii de marmură pe care i-am văzut prin muzeele grecești. Toți surâd. Toți au gurile încleștate. Ei nu cunosc alte întrebări decât cele cu care venim noi în fața lor.

Așadar, de ce-am fi obligați să alegem între Caracalla și ucigașii lui?

Chiar în fața statuii lui Alexandru cel Mare e o biserică. Și ceva mai încoace o tavernă. Un bărbat, tânăr încă după toate aparențele, vine dintr-acolo cu pași incerti.

Într-un film de care îmi amintesc acum, exista un tip frumos, puternic, care povestea tuturor că se apucase de băutură deoarece fusese baseball-ist și ratase un meci, ceea ce el nu suportase. Și când credea că a înduișat auditoriul, un cocoșat mic și rău i-a pus această întrebare: „Câți oameni au fost la meci?“. „10 000“, a răspuns fostul baseball-ist. „Și câți locuitori are orașul?“ „50 000.“ Întrebarea următoare era subînțeleasă: „Și pe glob câți sunt cei care n-au auzit de acest meci de baseball?“.

Dar ratarea unei vieți se măsoară oare cu numărul spectatorilor ei? Nu tot meci pierdut, dacă e

pierdut, e și unul jucat cu tribunele goale? Uneori ne jucăm meciul fără să ne vadă nimeni.

Trece un autobuz plin de turiști. Par plictisiți.

Probabil, jucătorul de baseball a descoperit și el că lumea e plictisită. Și vrea să corecteze acest defect. Vrea să ne aducă pe toți în tribunele meciului pe care l-a pierdut.

Căci numai zeii pot fi muți. Numai ei au acest privilegiu.

Un alai de nuntă se oprește în piațetă. Se fac fotografii lângă statuia lui Alexandru cel Mare, celibatar convins. Toți râd. Sunt veseli.

Dar ce sunt zeii? Firul de iarbă cel mai umil și găngania cea mai neînsemnată trăiesc ca niște zei. Îi căutăm pe zei ridicând ochii spre cer, când ei mișună în jurul nostru și îi strivim, poate, sub tălpi. Întreaga natură e plină de zei.

Probabil, există pe pământ un singur ne-zeu. Omul. Căci el e singurul care are îndoieli.

Peste drum de biserică e un cimitir. Rivalul lui Dumnezeu este moartea. Dumnezeu și moartea, de o parte și de alta, iar noi la mijloc, ca între două pietre de moară.

Noi? Care „noi”? Am văzut oameni frumoși în suferință și pe alții tăvălindu-se în noroi sănătoși. Deci care „noi”? Care om?

Până la urmă, nu mă mai mir că locul sfinxului de la Teba a rămas gol. Nici că toți sfincșii pe care i-am văzut prin muzee surâd, tăcuți. Ei ne lasă să ne punem singuri întrebările de care avem nevoie.

Un vers din Horațiu

Găsesc o fotografie, de prin '42, '43, care înfățișează cinci băieți, vara, pe munte. Probabil în Făgărași. La vârsta coșurilor pe față, arătăm surprinzător de înțelepți. Nimic bătaios, obraznic, în priviri, în atitudini. Stăm unul lângă altul, cuminți. Am căpătat atât de devreme conștiința exactă a limitelor noastre? Se pare că da.

Din câte țin minte, toți cinci iubeam poezia și mâzgăleam primele versuri. Eu mă încumetasem chiar să scriu câteva nuvele. Dar pe chipurile noastre lipsește îndrăzneala. Alți adolescenți, la aceeași vârstă, se crezuseră geniali, sortiți să aducă, în sfârșit, lumii răspunsurile capitale. Aceasta le dăduse o încredere oarbă în posibilitățile lor, le umflase, ca un vânt puternic, aripile. În schimb, nouă, celor care am făcut acea excursie pe munte, o istorie ieșită din matcă, pe care n-o puteam înțelege, nici ignora, ne tempera elanurile. Siliți să aflăm zilnic, din discuții, din atmosferă, că moartea amenința din toate părțile, păream cumințiți înaintea de a îndrăzni. Lipsa de măsură, care fusese farmecul altor generații, nouă ne era atunci refuzată. Ne gândeam, poate, că, între atâtea dezastre, un strigăt iconoclast avea multe șanse să sune urât, necuviincios, inoportun. Se auzeau destule țipete în istorie, cine avea timp și chef de pretențiile noastre? Și ce drept aveam să facem reproșuri generației precedente? Cei mai în vârstă decât noi erau mai aproape de amenințarea cu moartea.

Accastă evidență banală ne punea în situația să fim descurajați de propria noastră adolescență. Nu eram, de aceea, grăbiți, nerăbdători. Spre ce să ne grăbim? În alte condiții ne-am fi cerut zgomotos partea de identitate, ceea ce ne-ar fi exaltat calitățile și ne-ar fi incendiat defectele, ne-ar fi inoculat, probabil, un entuziasm buimac și febril, o grabă de a ne afirma în dauna celor pe care i-am fi socotit perimați. Dar, instinctiv, pariurile noastre erau prudente. Trebuia să pășim cu grijă într-o lume care se zvârcolea. Ne retrăsesem în acceptarea superstițioasă a valorilor consacrate, deoarece, între atâtea nesiguranțe și spaime, era singurul adăpost posibil. Iată de ce admirația a fost pentru noi o fatalitate, nu un sentiment generos și ar fi o ipocrizie să ne laudăm acum, transformând-o în merit. În fapt, am fost constrânși să fim modești, nu cutezam să fim altfel decât modești. N-am ajuns la admirație după jubilații ale spiritului critic, am pătruns în cultură pregătiți să ne închinăm tuturor gloriilor recunoscute. Starea noastră era una de fervoare, dar o fervoare precaută, de parcă am fi fost victimele unei epidemii de înțelepciune. Nu îndrăzneam să negăm nici măcar mediocritățile cu o relativă faimă. Și dacă unul dintre noi ar fi scris un pamflet de virulență cunoscutului *Nu* al lui Eugen Ionescu ne-am fi speriat de cutezanța lui. Noi admiram aproape servil prestigiile constituite, ne intimidă autoritatea numelor repute și nu ne-ar fi trecut prin minte s-o punem în discuție. Autori pe care nici nu-i citisem, dar despre care auzisem că „sunt mari”, unii chiar „monștri sacri”, îi socoteam ca atare. Aveam oroare de sacrilegii și un respect aproape bătrânicos pentru glorie. Ne-am lipsit astfel de entuziasmele impulsive ale vârstei, ceea ce ne-a făcut să ne vedem sub lupă, de la început, slăbiciunile și să ne subapreciem forțele. Ce sens avea să sporim

negația cu modestele noastre puteri, când împotriva culturii europene se trăgea cu tunul? Războiul își luase sarcina de a concura lecțiile de filosofie. Creșteam printre comunicate pline de cifre de morți, acestea erau prelegerile care ni se țineau zilnic despre viață. Optimiștii găseau cu dificultate puncte de sprijin deoarece auzeam zilnic știri contradictorii, chiar și cei închiși în carapacea lor ca mine, iar farsa justificărilor de tot felul ne șubrezișe încrederea în logică. Dar, șocată de nesiguranță, sensibilitatea noastră nu era aptă nici pentru deznădejdea cea mai pură. Pesimismul nostru trebuia să fie reticent, căci abandonarea oricărei speranțe ne-ar fi fost fatală.

Totuși, nici o generație de elevi n-a înțeles, probabil, mai bine decât noi îndemnul din versul lui Horațiu: „Bucură-te de ziua de azi, folosește-te de ziua de azi”. Siliți să ne cuibărim, timorați, în posibil la o vârstă deschisă mai ales imposibilului, suntem mulțumiți că ne aflăm pe munte, departe de orice pericol, că în jurul nostru e liniște, că deasupra noastră cerul e luminos și senin. Și, poate, eu mai mult decât ceilalți par pregătit să pun bazele unei tendințe de a-mi visa viața care mă va face să socotesc, multă vreme, fatalitatea o scuză.